

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลง ต้องเผชิญกับปัญหาการพัฒนาที่ทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงการจัดการกับการมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน การพัฒนาที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการป้องกันผลกระทบทางด้านสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาแบบไม่สมดุล ผลก็คือสภาพแวดล้อมและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ในสมัยก่อนคนไทยมีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ปัจจุบันครอบครัวเกิดล้มสลายมีการย้ายถิ่นของประชากร รวมทั้งลัทธิการบริโภคนิยมของคนไทยที่ให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของมากกว่าด้านจิตใจ สังคมจึงอ่อนแอซึ่งหมายถึงชุมชนอ่อนแอด้วย นอกจากนั้นความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนและระหว่างชนบทกับเขตเมือง คนรวยจะรวยมากขึ้นส่วนคนจนก็ยังคงสภาพความยากจนอยู่ ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองก็จะมีรายได้สูง แตกต่างอย่างมากกับผู้ที่อยู่ในชนบท ภาพโดยรวม จึงมองว่าคนส่วนใหญ่ยังคงมีฐานะยากจนอยู่ อันส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมตามมาอีกมากมาย ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำวัฒนธรรมตะวันตกมาสู่สังคมไทย ขณะที่นำความเจริญมาก็นำเอาความเสื่อมโทรมมาสู่สังคมไทยด้วยเช่นกัน ผลวัตรที่เกิดขึ้นมองได้ว่า “เศรษฐกิจไม่ดี สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน” สิ่งเหล่านี้เราควรที่จะกลับมาคิดทบทวนเสียใหม่ว่า อดีตที่ผ่านมามีความถูกต้องและเหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด

กระแสของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยการใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดหมายของการพัฒนา เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาคนอย่างเต็มที่ตามศักยภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ และให้ทุกคนมีสิทธิและมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

คณะกรรมการเฉพาะด้านการจัดทำแผนหลักงานสตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดทำนโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว พ.ศ. 2535 - 2554 เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมกิจการ บทบาทและสถานภาพสตรีของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้กล่าวถึงเหตุที่ต้องมีการพัฒนาสตรี คือ

1. สตรีมีจำนวนมากประมาณกว่าครึ่งของประชากรทั้งหมด และโดยทั่วไปตามสถิติแล้วจะมีอายุขัยสูงกว่าบุรุษ ซึ่งจะทำให้สตรีมีจำนวนมากขึ้นด้วยทรัพยากรมนุษย์ที่มีจำนวนมาก สมควรจะต้องได้รับการพิจารณาให้เป็นทั้งเป้าหมายในการได้รับการพัฒนา และเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสังคมประเทศได้

2. ประเทศไทยไม่สามารถจะพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากสตรีในฐานะที่เป็นภรรยา มารดา กำลังแรงงาน และในฐานะประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศโดยรวม

3. ปัจจุบันสตรีต้องเผชิญปัญหาหลายประการ คือ ด้านความไม่เสมอภาคทางโอกาสของสตรี หมายถึง โอกาสที่จะได้รับบริการทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการไม่ได้รับส่วนแบ่งหรือผลประโยชน์จากการพัฒนาทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ปัญหาด้านการขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะกระบวนการพัฒนาและการเมือง ทำให้ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายด้านที่เกี่ยวกับสตรี ปัญหาด้านการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งด้านนิรนัยและพหุนัย ปัญหาด้านการคุ้มครองสถานภาพในฐานะที่เป็นบุคคลและในฐานะที่เป็นสตรี ซึ่งรวมถึงปัญหาด้านค่านิยม เจตคติต่อสตรี ที่สะท้อนในรูปการกีดกันการเลือกปฏิบัติ การมีคิตทางเพศและการเหยียดเพศ และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่เศรษฐกิจสังคมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงไป และถ้าการพัฒนาสตรีดำเนินไปอย่างไม่ระมัดระวัง กลุ่มสตรี จะถูกละเลยและถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง ทำให้ไม่สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศได้

4. สตรีและเด็กมักจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและความยากลำบากก่อน เมื่อสังคมและครอบครัวอยู่ในภาวะวิกฤตจึงควรได้รับความสนใจด้านการป้องกันและแก้ไข

5. กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากลโดยสหประชาชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 กระบวนการนี้ได้แพร่ขยายไปทุกมุมโลก และได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเกือบทุกประเทศ ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และเป็นกรรมการในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติว่าด้วยสถานภาพของสตรี และกรรมการในคณะกรรมการวิจัยและฝึกอบรมระหว่างประเทศเพื่อความก้าวหน้าของสตรี จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาสตรีอย่างเป็นทางการด้วยอีกทางหนึ่ง

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีในชนบทตั้งแต่ปีพ.ศ. 2505 โดยยึดนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาสตรีระยะยาว และนโยบายกระทรวงมหาดไทย เป็นหลักในการพัฒนาสตรี โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของสตรีโดยการจัดตั้งองค์กรสตรีตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน

ระดับตำบล เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล ระดับอำเภอ เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ และระดับจังหวัด เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด เพื่อให้องค์กรสตรีเป็นแกนนำในการแนวคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสตรี เด็ก และเยาวชน

ในท่ามกลางปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความยากจน การทำลายสิ่งแวดล้อม ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองและชนบท ตลอดจนรายได้ที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีทางออก และยิ่งสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน กฎเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่การดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนนั้น จะต้องเริ่มจากสถาบันครอบครัว ซึ่งสตรีจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ โดยมีแนวคิดที่ว่าเมื่อทุกครัวเรือนมีความเข้มแข็งแล้ว ชุมชนโดยรวมก็就会有ความเข้มแข็งไปด้วย หรือดังคำกล่าวว่า “เริ่มที่แม่ แก่ที่พ่อ ก่อที่ลูก ปลูกที่บ้าน ไหว้วานที่พระ ครอบอาจารย์” ในปัจจุบันสตรีได้ให้ความสนใจและมีความพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง พร้อมทั้งจะเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมอย่างแท้จริง มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง และต้องการให้ได้รับการยอมรับในขีดความสามารถ ดังนั้นจึงควรให้โอกาสสตรีมีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชน เกิดพลังที่เข้มแข็งและมั่นคงในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป นอกจากนี้แล้วการปรับเปลี่ยนความคิดและกระบวนการทำงานในการพัฒนาในพื้นที่ จะต้องเร่งดำเนินการในอันที่จะมียุทธศาสตร์ให้สตรีเข้ามาเป็นส่วนที่มีบทบาทผู้นำในการพัฒนาด้วย

แนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีความหมายถึงการพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การมุ่งเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่น ให้สามารถปกครองตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ กรอบการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 เป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาวิกฤติของประเทศโดยใช้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางสังคม และสร้างกระบวนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ภาพของการพัฒนาคนในแบบองค์รวมก็จะเกิดได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงมีความจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคราชการ ในการปรับเปลี่ยนความคิดท่าทีจากผู้มีบทบาทในการคิดริเริ่มดำเนินการพัฒนาเองทุกอย่างมาเป็นผู้กระตุ้นสนับสนุนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนาทุกฝ่าย เพื่อถักทอสังคมให้เข้มแข็ง

ตำบลหนองขาด อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ได้ดำเนินการจัดตั้งองค์กรพัฒนาสตรี เมื่อ พ.ศ. 2531 มีสมาชิกจำนวน 170 คน ตามแนวทางและนโยบายกรมการพัฒนา โดยมุ่งเน้น ให้สตรีรวมพลัง เพื่อจัดตั้งองค์กรสตรี และพัฒนาองค์กรสตรีให้เข้มแข็งเป็นแกนนำในการพัฒนา และสามารถร่วมกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง อีกทั้งเป็นผู้ประสาน

ความร่วมมือและปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรประชาชนอื่น ๆ ถึงแม้ว่าองค์กรสตรีจะมีความสามารถ แต่บทบาทและความเข้มแข็งขององค์กรสตรีแตกต่างกัน ซึ่งสาเหตุอาจจะมีหลายประการ จึงทำให้ ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพความเป็นจริงขององค์กรสตรี อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้มีความยั่งยืนเข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี

คำถามของการวิจัย

1. องค์กรสตรีตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี มีส่วนร่วมของสมาชิก องค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน มากน้อยเพียงใด
2. ปัจจัยใดที่ทำให้การบริหารจัดการองค์กรสตรีตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี มีความเข้มแข็งยั่งยืน

สมมติฐานในการวิจัย

1. สตรีที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน
2. สตรีที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน
3. สตรีที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน
4. สตรีที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน
5. ผู้แทนสตรีในกลุ่มที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน

6. สตรีที่ดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่เป็นสมาชิกของกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 170 คน

2. ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้เฉพาะพื้นที่ในเขตตำบลหนองขาค

4. ขอบเขตในช่วงเวลาของการวิจัย

โดยศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม 2553 – มิถุนายน 2553

5. ขอบเขตของตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ผู้แทนสตรี การดำรงตำแหน่ง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถที่จะวางแผนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ตำบลหนองขาค อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี

2. สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรสตรีให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

นิยามศัพท์

องค์กรสตรี หมายถึง การรวมกลุ่มของสตรีตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เป้าหมายเดียวกัน และมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับเลือก

การจัดตั้งองค์กรสตรี หมายถึง การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัฒนาสตรี พ.ศ. 2538

สมาชิกองค์กรสตรี หมายถึง สมาชิกของกลุ่มพัฒนาสตรี ในเขตตำบลหนองขยาด อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำแนกเป็น กลุ่มเกษตรกรกรรม กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มสตรี และอื่น ๆ

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนากระบวนการและยุทธวิธีในการทำงาน ในชุมชนหรือในหมู่บ้านโดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมของคน คือ พัฒนาทางด้านวัตถุ และมีการพัฒนาสภาพจิตใจของคน คือ พัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กันไป

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่องค์กรพัฒนาสตรีมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนโดยเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพของสมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตตำบลหนองขยาด อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ โสด แต่งงานแล้วอยู่ด้วยกัน แต่งงานแล้วแยกกันอยู่ หม้ายเพราะหย่า หม้ายเพราะสามีถึงแก่กรรม

การดำรงตำแหน่ง หมายถึง ตำแหน่งที่สมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตตำบลหนองขยาด อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นดำรงอยู่ แบ่งเป็น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการ สมาชิก อื่น ๆ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของสมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตตำบลหนองขยาด อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แบ่งเป็น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและปวช. ระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี และอื่น ๆ (ระบุ)